

Zutphen vijftig jaar geleden: 1963 (4)

Theo Hebing

Wel of geen dakkapellen op Drogenapstoren?

1 oktober 1963 – ‘De Drogenapstoren is een verrassing wat schoonheid betreft, maar vaak ook een minder aangename verrassing.’ Dat zei de heer Koning (CPN) in de raadsvergadering naar aanleiding van het voorstel van B & W tot het verlenen van een aanvullend krediet voor de restauratie van de toren.

‘Had men niet eerder kunnen ontdekken dat de toren er slecht aan toe was?’ informeerde hij. De heer Koning vroeg verder of er niet een nul te veel achter de bedragen van de raming stond. Het had hem verwonderd dat de dakkapellen – van de torenspits – verdwijnen. Hij wilde ze juist handhaven om esthetische redenen en ook op historische gronden. De heer Koning informeerde of al bekend is wat Monumentenzorg op dit punt zegt.

‘Onnoemelijk duur’

De heer Reinds (PvdA) meende dat geen enkele Zutphenaar de Drogenapstoren zou willen missen. Hij noemde de dakkapellen toch wel karakteristiek voor deze toren, hoewel men thans naar een andere mening overhelt. Ofschoon de PvdA-fractie geschrokken is van de hoge bedragen, verzocht zij bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan te dringen op behoud van de dakkapellen. De heer Bron (Prot. Chr.) liet een geheel ander geluid horen. Hij meende dat de dakkapellen ‘onnoemelijk duur’ zijn, niet alleen wat het aanbrengen betreft maar ook in het onderhoud. ‘Zet ze er alstublieft niet meer op’, aldus de heer Bron, die eveneens tot spoed

bij de restauratie maande. Ten aanzien van de bestemming van de toren vond de heer De Jonge (vvd) een koffiehuisje of een theeschenkerij geen onaardige gedachte. Hij meende dat men aan de dakkapellen niet zwaar moet tillen, en dat het al dan niet herstellen van de kapellen niet bepalend zou zijn voor het stadsbeeld.

Lange adem

Wethouder Albers antwoordde dat de toren na de overdracht van het waterleidingbedrijf aan de dienst van Gemeentewerken – op 1 maart 1938 – is geïnspecteerd. Het bouwwerk werd in goede staat bevonden. Wel moesten er leien worden vervangen, diende het ijzer roestvrij te worden gemaakt en zou het klimop moeten worden verwijderd. Het is tragisch dat elke verbetering is uitgesteld tot de laatste jaren. Op 15 november 1946 werd de raad medegedeeld dat de toren het zwaar te verduren had gehad in de oorlogsjaren. Tien jaar later kwam het eerste voorstel van B & W tot een beperkt herstel van de oorlogschade, hetgeen door omstandigheden eerst later kon geschieden.

De spits – *zonder* dakkapellen – is ontworpen in overleg met de architecten van Monumentenzorg. Hij wordt één tot twee meter lager, achtkantig en iets spits, omdat de verhoging in de tegenwoordige spits – dit hield verband met het waterreservoir – verdwijnt. Het college zal met de architecten bezien of de dakkapellen toch kunnen worden aangebracht, zodat de zaak eventueel nog eens in de raad komt voor een aanvullend krediet.

Opa en oma op de bagagedrager

16 oktober 1963 – De heer J. Snijder uit Zwolle mist in Zutphen een stadsbus. Dat schrijft hij aan onze krant. En dat speelt dan vooral bij bezoekjes aan de buitenwijken als Varkensweide en Staatsliedenkwartier. ‘Voor sommigen is de reis te voet te bezwaarlijk. Wat gebeurt er dan? De kinderen komen met de fietsen aan het station en oma en opa nemen plaats op de bagagedrager, waar moed voor nodig is en wat niet zonder gevaar is. Steek uw licht eens op in Zwolle, waar door een zestal bussen het stadsverkeer wordt onderhouden!’

Ja, waarom heeft Zutphen eigenlijk geen stadsdienst? We vroegen het aan de directeur van de Gelderse Tramwegen, ir. A.H.H. Groskamp Robbé. Zijn antwoord: ‘Enkele jaren geleden heeft de GTW het gemeentebestuur van Zutphen een plan over een stadsbus voorgelegd. Zutphen was toen nog te klein; de nieuwe wijken bestonden nog niet of waren in aanbouw, zodat het busidee weinig kans van slagen had. Nog steeds is Zutphen te klein voor een rendabele stadsdienst. Voor zo iets moet je eigenlijk een stad met minstens vijftigduizend inwoners hebben. Of – en dat is een tweede – het gemeentebestuur moet het eventuele tekort dekken, zoals we het ook in Deventer hebben georganiseerd.’

In Gorinchem, een stad met 23.000 inwoners (vierduizend minder dan Zutphen), kan het wel. Tien jaar geleden startte een particuliere onderneming, de EGAO, daar met een stadsbus, die een halfuurdienst rijdt. De gemeente legt er jaarlijks *f* 13.000 bij. ‘En wij doen het graag’, aldus het stadsbestuur. ‘Alles loopt plezierig, de bewoners zijn tevreden. Ze betalen twintig cent per rit en kunnen daarvoor de hele stad door.’

Spruco brengt papier en plastic tot elkaar

17 oktober 1963 – Een station ergens in Nederland: langs het perron stopt een trein. De deuren gaan open en mensen haasten zich naar buiten; anderen willen zo snel mogelijk naar binnen. Tussen het gekrioel van de reizigers manoeuvreert een man in een wit jasje: ‘Koffie, koffie om mee te nemen!’ Hier worden twee bekertjes door een opengedraaid raampje overhandigd, daar drie in de deuropening. Dan klinkt het vertreksignaal en rijdt de trein weg. De man in het witte jasje kijkt naar de opbrengst: dubbeltjes, kwartjes en een enkele gulden.

Als u treinreiziger bent, dan heeft u vast weleens uit zo’n bekertje gedronken. En de kans is erg groot dat het dan een ‘Cupido-bekertje’ uit Zutphen was.

‘Cup’ en ‘idool’

‘Cupido’ is een samenvoeging van *cup* en *idool*. ‘U zou kunnen zeggen: de beker waar

Een vertrouwd beeld op vele Nederlandse stations. De kans is groot dat de koffie geserveerd wordt in een Cupido-bekertje uit Zutphen. (Het Utrechts Archief)

ons hart naar uitgaat', aldus de heer H. van Douwe, commercieel directeur van Spruyt & Co NV. 'Het is een door onszelf ontwikkelde, gepatenteerde beker, waarmee we veel succes hebben. *Cupido* is een bijzonder toepasselijke naam. Want als er twee grote tegenpolen zijn in de verpakkingsmiddelen dan zijn dat papier en plastic; die twee verdragen elkaar om zo te zeggen niet al te best. Maar bij Spruyt & Co ('Spruco') heeft men ze tot elkaar, zelfs *in elkaar* gebracht. Een papieren beker met een plastic voering, dat is de *Cupido*. Hoe heet de koffie of welke andere drank ook is die men er in giet, het bekertje is – door de isolerende lucht tussen papier en plastic – hanteerbaar. En... men proeft geen papier.

Mensen en machines

Meer dan honderd mensen en machines, veel machines. Want Spruyt & Co is een modern bedrijf dat op het gebied van mechanisering in de voorste regionen meemarcheert. Er zijn machines bij die – zonder dat er ook maar één mensenhand aan het te verwerken materiaal komt – uit een plat bedrukt segment in enkele seconden tijds tientallen bekertjes vormt, rolt en lijmt. Toch maakt die bekertjes-fabricage slechts de helft van de totale productie uit.

Er wordt heel wat meer gefabriceerd in deze gerenommeerde 'grafische fabriek': roomboterdozen, boterwikkels (met rijksmerk), dozen voor dit, zakjes voor dat, limonade- of melkrietjes, etiketten, folders, reclamemateriaal, polyethyleenverpakkingen enz. Het bedrijf omvat dan ook – behalve een half- en een volautomatische bekerafdeling – een moderne offsetdrukkerij, een hoogdruk-, een rotatie-, een afwerk- en een paraffineerafdeling. En dan is daar nog – voor het kapitale machinepark – een goed geoutilleerde constructie- en reparatiewerkplaats.

Van paardenvlees in vaten naar delicatessen in blik

6 november 1963 – Wijlen de heer M. Garszen was een ondernemend man. Reeds in de jaren twintig van deze eeuw importeerde hij gezouten paardenvlees in vaten uit Engeland. Hij was de eerste Nederlandse importeur op dit gebied. In Zutphen werd het vlees gerookt en verkocht. Grif verkocht zelfs, want rookvlees was en is het op een na meest verkochte artikel onder de fijne vleeswaren.

Er wordt nog steeds gezouten paardenvlees geïmporteerd. Niet meer alleen door de firma M. Garszen & Co in Zutphen, maar door een combinatie van vijf importeurs. Maar het meest verkochte artikel is ham. De zeventig werknemers van de firma Garszen werken daarvan dagelijks vele honderden kilogrammen de deur uit.

Pork luncheon meat

De ingeblikte hammen gaan sinds 1949 voor een belangrijk deel sloop naar Engeland. Het zijn trouwens niet alleen de hammen, maar ook en vooral de *pork luncheon meat*, en andere delicatessen die hun weg naar de in dit opzicht toch wel verwende Engelse markten hebben gevonden. Voor de binnenlandse markt is boterhamworst het belangrijkste blikartikel. Als niet-ingeblikte grote artikelen voor de Nederlandse markt komen daar de snijdbare ham en het rookvlees nog bij. 'We zitten er met vijf wagens op,' zegt commercieel directeur M.J. Scholten, 'vijf auto's die iedere ochtend komen laden om regelrecht aan slaggers en andere leveranciers te gaan leveren. We draaien overigens voor tachtig procent op export.'

Koelruimten

'Sterilisatie, daarmee staat of valt het blikgoed', zegt technisch directeur Garszen jr., die

met smart zit te wachten op het moment dat de huidige verbouwing van de fabriek gereed zal zijn. ‘We hebben met de bouw van het ketelhuis onze laatste uitbreidingsmogelijkheid benut’, vertelt hij. ‘Maar al kunnen we dan nergens meer heen, verbouwingmogelijkheden zijn er natuurlijk wel op onze 2.400 m² bedrijfsvloer. Het oude ketelhuis gaat helemaal weg, komt oliestook voor in de plaats. En op de vrijkomende plek bouwen we koelruimten, zo veel mogelijk koelruimten, want koeling is het hart van de fabriek, meer koelruimte maakt een constantere aanvoer van vlees mogelijk en met een gelijkmatiger aanvoer kunnen we – bijvoorbeeld – onze ham-in-blikproductie gemakkelijk verdubbelen.’

Eerste huis met centrale verwarming op aardgas in Zutphen

30 november 1963 – De modelwoning Gerard Doustraat 82 werd vrijdagmorgen door de president-commissaris van de NV Gamog (Gasvoorziening Oost-Gelderland), drs. H.A. Beusekamp, geopend. Deze woning is de eerste in Zutphen waarvoor de Gamog een centrale-verwarmingsinstallatie heeft aangelegd, een ‘luxe’ die men zich vroeger vanwege de kostbare aanschaf niet kon permitteren, maar die thans door de lage kosten van het aardgas voor een ieder te verwezenlijken is.

‘Centrale verwarming kan een vergroot gebruik van het huis betekenen, mits de slaapkamers op achttien graden worden verwarmd’, zo betoogde de heer Beusekamp. ‘De kinderen kunnen nu op hun slaapkamers spelen en studeren. Een tweede woonvertrek is zelfs niet meer noodzakelijk.’

Goedkoop of duur?

De installatiekosten bedragen rond de f 3.500. Het Bouwfonds Nederlandse Ge-

De modelwoning Gerard Doustraat 82 heeft als eerste in Zutphen centrale verwarming op aardgas gekregen. (foto: Zeylemaker, Stedelijk Museum Zutphen)

meenten is bereid de aanlegkosten in reeds gebouwde huizen te financieren tot negentig procent van de totale som. Hoeveel moet ik nu precies betalen wanneer ik centrale verwarming in mijn huis heb, zal menigeen zich afvragen. Hier volgt een berekening van de stookkosten in één jaar:

Totaal gasverbruik:	
3.000 m ³ à 10 cent:	f 300,-
vastrecht	f 102,-
	_____ +
	f 402,-

Van deze f 402,- moeten dan natuurlijk nog de gaskosten voor huishoudelijk gebruik, zoals koken, douchen enz., worden afgetrokken. Dan komen de stookkosten van een centrale verwarming op ongeveer f 309,- per jaar, een bedrag dat men met kolen- en oliegebruik dicht benadert. ●

(De rubriek ‘Zutphen vijftig jaar geleden’ bestaat uit veelal ingekorte artikelen die destijds in de *Zutphensche Courant* hebben gestaan.)